

קריאת כותרת

לפי הכותרת אנו יכולים ללמוד הרבה על הטקסט הבא אחריה. הכותרת יכולה לרמז לנו על נושא הטקסט, או לבטא אותו באופן מוצהר.

לפניכם כותרת הלקוחה מטקסט מבחינת בגרות. קראו אותה בעזרת המשימות שבעמוד הבא.

02, 011104, מסי + נספח ידיעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מס' 02, 11 -

פרק ד – הבעה (26 נקודות)

קרא את המאמר, וענה על **שאלה 44** שאחריה, ועל **אחת** מהשאלות 45-46.

לשון החיות ולשון אנוש ←

(מעובד על-פי מאמר מאת ר' ניר, מבוא לבלשנות: יחידה 2, האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"ט 1989)

הכותרת

משימות לקריאת כותרת

קראו את הכותרת שבעמוד הקודם, ובצעו את המשימות הבאות:

א. פירוש מילים וביטויים

1. למה הכוונה בביטוי לשון אנוש?

2. למה הכוונה בביטוי לשון חיות?

ב. חשיבה מתוך הכותרת

1. בני אדם מתקשרים באמצעות שפה. כיצד מתקשרים, לדעתכם, בעלי החיים?

2. מהם, לדעתכם, ההבדלים בין לשון החיות לבין לשון בני האדם?

3. מהם, לדעתכם, הדברים הדומים בין לשון החיות ולשון בני האדם?

ג. מהכותרת אל הטקסט

■ השערה: נסו לשער, במה יעסוק הטקסט על פי הכותרת (על מה מדבר הטקסט)?

■ שאלה: כתבו שאלה המסקרנת אתכם לגבי המשך הטקסט שעוד לא קראתם.

קריאת פסקה פותחת

הפסקה הפותחת היא הפסקה הראשונה בטקסט. פסקה זו מציגה את נושא הטקסט, ולכן חשוב מאוד להבינה בצורה הטובה ביותר.

קראו את הפסקה הפותחת (הפסקה הראשונה) באמצעות המשימות שבעמוד הבא.

- 11 - ידיעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מסי 011104, 02
+ נספח

פרק ד – הבעה (26 נקודות)

קרא את המאמר, וענה על שאלה 44 שאחרי, ועל אחת מהשאלות 45-46.

לשון החיות ולשון אנוש

(מעובד על-פי מאמר מאת ר' ניר, מבוא לבלשנות: יחידה 2, האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"ט 1989)

פסקה א מפעם לפעם אנו נתקלים במונח "לשון החיות" או "לשון בעלי-החיים". נשאלת השאלה אם נוכל לגלות במערכות התקשורת של בעלי-החיים תכונות הדומות ללשון אנוש.

הפסקה
הפותחת

משימות לקריאת פסקה פותחת

קראו את הפסקה הראשונה, ובצעו את המשימות הבאות:

א. פירוש מילים וביטויים

1. למה הכוונה במילים: מערכות התקשורת של בעלי החיים? (נסו לחשוב, באילו דרכים מתקשרים בעלי החיים ביניהם?)

ב. שאלה פותחת

1. בפסקה זו מופיעה שאלה. מהי השאלה?

2. כתבו את השאלה במילים אחרות:

3. בטקסטים רבים הפסקה הפותחת מציגה שאלה. מהי החשיבות של הופעת שאלה דווקא בפסקה הפותחת?

ג. סיכום

קראו שוב את הפסקה. כעת, כתבו במילים שלכם: במה עוסקת הפסקה (על מה מדברת הפסקה)?

ד. שאילת שאלה?

חשבו על שאלה, או מספר שאלות, שהייתם רוצים לשאול לגבי המשך הטקסט (תוכלו להיעזר באחת ממילות השאלה: האם, מדוע, איך, כמה, מתי, היכן, מה).

קריאת פסקה אמצעית – פסקה מספר 2

בכל טקסט יש מספר פסקאות אמצעיות. המאפיין של פסקה אמצעית הוא שיש לה קשר אל הפסקה שהופיעה לפנייה, ויש לה קשר גם אל הפסקה שתופיע לאחריה. לכן, כשאנו קוראים פסקה אמצעית עלינו להתייחס הן לפסקה שהופיעה לפנייה והן לפסקה שתופיע לאחריה.

קראו את הפסקה השנייה (המסומנת) באמצעות המשימות שבעמוד הבא.

11 - ידיעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מסי' 011104, 02
+ נספח

פרק ד – הבעה (26 נקודות)

קרא את המאמר, וענה על שאלה 44 שאחריה, ועל אחת מהשאלות 45-46.

לשון החיות ולשון אנוש

(מעובד על-פי מאמר מאת ר' ניר, מבוא לבלשנות: יחידה 2, האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"ט 1989)

פסקה א מפעם לפעם אנו נתקלים במונח "לשון החיות" או "לשון בעלי-החיים". נשאלת השאלה אם נוכל לגלות במערכות התקשורת של בעלי-החיים תכונות הדומות ללשון אנוש.

פסקה ב נציג בקצרה שתי דוגמאות של מערכות תקשורת מפותחות יחסית אצל בעלי-חיים, ולאחר מכן נדון בניסויים מכוונים ללמד בעלי-חיים "גבוהים" בסולם ההתפתחות הביולוגי להשתמש בשפה "אנושית".

פסקה 5 חוקרי חרקים מצאו, כי לאחר שהדבורה מגלה מקור צוף היא חוזרת אל הכורת, ובאמצעות ריקוד מסוים היא "משדרת" לחברותיה מידע מדויק על מקור הצוף. הריקוד מבוסס על שילוב של תנועות חצי מעגליות ותנועות בקו ישר. הזווית הנוצרת בין הקו הישר לבין כיוון השמש מצביעה על כיוון הימצאו של מקור המזון, בעוד שמהירות הריקוד מרמזת על המרחק המשוער שלו. בשירתה של הציפור אדום-החזה משתנה תדר הצליל מגבוה לנמוך. שינוי תדרים זה מעיד על כוונת הציפור להגן על תחום מושבה: ככל שההתחלפות בין תדרי הצלילים תכופה יותר, כך מידת כוונת ההגנה של הציפור גבוהה יותר.

פסקה
אמצעית (2)

משימות לקריאת פסקה מספר 2

קראו את הפסקה ובצעו את המשימות הבאות:

א. קשר לפסקאות הבאות

3 השורות הראשונות בפסקה זו מתארות שני נושאים שיוצגו בהמשך. מהם נושאים אלו?

מבין נושאים אלו, נושא אחד מוצג בפסקה זו. מהו הנושא?

איזה נושא הייתם מצפים למצוא בפסקאות הבאות?

ב. תוכן הפסקה

בפסקה זו מוצגות שתי דוגמאות של בעלי חיים. כתבו מיהם בעלי החיים, ומהם סוגי התקשורת שלהם.

ג. מבנה הפסקה

אילו הייתם צריכים לחלק את הפסקה לשלושה חלקים, באילו נקודות הייתם מפרידים בין החלקים?

ד. סיכום

קראו שוב את הפסקה. כעת, כתבו במילים שלכם: במה עוסקת הפסקה (על מה מדברת הפסקה)?

ה. צידה לדרך

כתבו דבר אחד מתוך פסקה זו אשר ברצונכם לזכור, לפני שתעברו לפסקה הבאה:

קריאת פסקה אמצעית – פסקה מספר 3

קראו את הפסקה השלישית (המסומנת) באמצעות המשימות שבעמוד הבא.

ידעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מס' 011104, 02
+ נספח

פרק ד – הבעה (26 נקודות)

קרא את המאמר, וענה על שאלה 44 שאחריו, ועל אחת מהשאלות 45-46.

לשון החיות ולשון אנוש

(מעובד על-פי מאמר מאת ר' ניר, מבוא לבלשנות: יחידה 2, האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"ט 1989)

פסקה א מפעם לפעם אנו נתקלים במונח "לשון החיות" או "לשון בעלי-החיים". נשאלת השאלה אם נוכל לגלות במערכות התקשורת של בעלי-החיים תכונות הדומות ללשון אנוש.

פסקה ב נציג בקצרה שתי דוגמאות של מערכות תקשורת מפותחות יחסית אצל בעלי-חיים, ולאחר מכן נדון בניסויים מכוונים ללמד בעלי-חיים "גבוהים" בסולם ההתפתחות הביולוגי להשתמש בשפה "אנושית".

פסקה ג חוקרי חרקים מצאו, כי לאחר שהדבורה מגלה מקור צוף היא חוזרת אל הכוורת, ובאמצעות ריקוד מסוים היא "משדרת" לחברותיה מידע מדויק על מקור הצוף. הריקוד מבוסס על שילוב של תנועות חצי מעגליות ותנועות בקו ישר. הזווית הנוצרת בין הקו הישר לבין כיוון השמש מצביעה על כיוון הימצאו של מקור המזון, בעוד שמהירות הריקוד מרמזת על המרחק המשוער שלו. בשירתה של הציפור אדום-החזה משתנה תדר הצליל מגבוה לנמוך. שינוי תדרים זה מעיד על כוונת הציפור להגן על תחום מושבה: ככל שההתחלפות בין תדרי הצלילים תכופה יותר, כך מידת כוונת ההגנה של הציפור גבוהה יותר.

פסקה ד הדוגמאות שהובאו מציגות סימני תקשורת המתבטאים בתנועה ובצליל. יש בהן כדי להעיד על יכולתם של בעלי-החיים לקיים תקשורת ביניהם, אולם האופי של זו שונה מאופי התקשורת הלשונית המשמשת את בני-האדם.

פסקה
אמצעית (3)

משימות לקריאת פסקה מספר 3

א. מילות קישור

בפסקה זו יש מילת ניגוד. מהי המילה?
השלימו: מילת הניגוד בפסקה מבטאת ניגוד בין _____
לבין _____

ב. קשר לפסקה הקודמת

פסקה 3 מתייחסת לדוגמאות שניתנו בפסקה 2. מהו אופי ההתייחסות? בחרו באפשרות הנכונה ביותר:

- פסקה 3 שוללת את הדוגמאות שהוצגו בפסקה 2.
- פסקה 3 מסכמת את הדוגמאות שבפסקה 2, ומוסיפה מידע.
- פסקה 3 מציגה שאלות בקשר לדוגמאות שהוצגו בפסקה 2.

מדוע בחרתם באפשרות זו?

ג. סיכום

קראו שוב את הפסקה. כעת, כתבו במילים שלכם: במה עוסקת הפסקה (על מה מדברת הפסקה)?

ד. שאילת שאלה?

כתבו שאלה, אשר הפסקה שקראתם נותנת תשובה עליה.

חשיבה על תהליך הקריאה

הסתכלו במשימות הקריאה לפסקאות שקראתם עד עכשיו.
מהם השלבים שביצעתם לקריאת פסקה?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

חשבו על שלבי הקריאה באמצעות השאלות הבאות:

א. מבין שלבים אלו, מהם השלבים החשובים ביותר לדעתכם (מהם השלבים שעזרו לכם במיוחד)?

ב. האם, לדעתכם, ישנם שלבים אשר אין צורך לקרוא בעזרתם תמיד, אלא במקרים מסוימים בלבד? אם כן, מהם השלבים האלו?

ג. האם, לדעתכם, ישנם שלבים אשר תמיד כדאי לקרוא בעזרתם את הפסקה? אם כן, מהם השלבים האלו?

ד. האם אתם מרגישים שיש שלבים שאין לכם צורך בהם? שהם מיותרים בשבילכם? אילו שלבים?

כעת, קראו את הפסקאות הבאות, והתייחסו רק לשלבים שעזרו לכם.

קריאת פסקה אמצעית – פסקה מספר 4

קראו את הפסקה הרביעית (המסומנת) באמצעות המשימות שבעמוד הבא.

11 - ידיעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מס' 011104, 02
+ נספח

פרק ד – הבעה (26 נקודות)
קרא את המאמר, וענה על שאלה 44 שאחרי, ועל אחת מהשאלות 45-46.

לשון החיות ולשון אנוש
(מעובד על-פי מאמר מאת ר' נייר, **מבוא לבלשנות: יחידה 2**, האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"ט 1989)

פסקה א מפעם לפעם אנו נתקלים במונח "לשון החיות" או "לשון בעלי-החיים". נשאלת השאלה אם נוכל לגלות במערכות התקשורת של בעלי-החיים תכונות הדומות ללשון אנוש.

פסקה ב נציג בקצרה שתי דוגמאות של מערכות תקשורת מפותחות יחסית אצל בעלי-חיים, ולאחר מכן נדון בניסויים מכוונים ללמד בעלי-חיים "גבוהים" בסולם ההתפתחות הביולוגי להשתמש בשפה "אנושית".

פסקה ג הדוגמאות שהובאו מציגות סימני תקשורת המתבטאים בתנועה ובצליל. יש בהן כדי להעיד על יכולתם של בעלי-החיים לקיים תקשורת ביניהם, אולם האופי של זו שונה מאופי התקשורת הלשונית המשמשת את בני-האדם.

פסקה ד השימוש של בעלי-החיים ב"לשון" קשור בדרך-כלל במניע ביולוגי כלשהו, ובמרבית המקרים – בצורך שהוא תנאי לקיומם: חיפוש מזון (כמו אצל הדבורים), הגנה על תחום המחיה (כמו אצל אדום-התוהו) או יצירת קשר עם בן-זוג לרבייה (החתולים המייללים בלילות...). נראה שבעלי-החיים אינם מסוגלים להמציא וליצור סימנים חדשים, ואף לא לצרף סימנים קיימים בדרכים שונות. זוהי אפוא מערכת תקשורת "סגורה", כלומר, מערכת תקשורת שבה לא נוצרים סימנים חדשים וצירופים חדשים, והיא מורכבת ממספר מוגבל של תגובות המיוחדות למספר נתון של גירויים.

פסקה
אמצעית (4)

משימות לקריאת פסקה מספר 4

א. מילות קישור

1. בפסקה זו יש מילת הסבר. מהי?
_____ לאיזה מילה או ביטוי מתייחסת מילת ההסבר?
_____ מהו ההסבר?
2. בפסקה זו יש מילת הדגשה. מהי?
_____ מהן העובדות אליהן מתייחסת מילת ההדגשה?
_____ מהי המסקנה הבאה לאחר מילת ההדגשה?

ב. תוכן הפסקה

בפסקה זו מוצגות 3 סיבות ליצירת קשר בין בעלי חיים. מהן 3 הסיבות?

1. _____
2. _____
3. _____

ג. סיכום

1. קראו שוב את הפסקה. כעת, כתבו במילים שלכם: במה עוסקת הפסקה (על מה מדברת הפסקה)?

ד. שאילת שאלה ?

כתבו שאלה המתעוררת בכם בעקבות קריאת הפסקה (ושאין לכם עדיין תשובה עליה) תוכלו להיעזר באחת ממילות השאלה: האם, מדוע, איך, כמה, מתי, היכן, מה.

קריאת פסקה אמצעית – פסקה מספר 5

קראו את הפסקה החמישית (המסומנת) באמצעות המשימות שבעמוד הבא.

- 11 - ידועת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מסי' 011104, 02 + נספח	
פרק ד – הבעה (26 נקודות) קרא את המאמר, וענה על שאלה 44 שאחריו, ועל אחת מהשאלות 45-46.	
לשון החיות ולשון אנוש	
(מעובד על-פי מאמר מאת ר' ניר, מבוא לבלשנות: יחידה 2, האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"ט 1989)	
פסקה א	מפעם לפעם אנו נתקלים במונח "לשון החיות" או "לשון בעלי-החיים". נשאלת השאלה אם נוכל לגלות במערכות התקשורת של בעלי-החיים תכונות הדומות ללשון אנוש.
פסקה ב	נציג בקצרה שתי דוגמאות של מערכות תקשורת מפותחות יחסית אצל בעלי-חיים, ולאחר מכן נדון בניסויים מכוונים ללמד בעלי-חיים "גבוהים" בסולם ההתפתחות הביולוגי להשתמש בשפה "אנושית".
5	חוקרי חרקים מצאו, כי לאחר שהדבורה מגלה מקור צוף היא חוזרת אל הכוורת, ובאמצעות ריקוד מסוים היא "משדרת" לחברותיה מידע מדויק על מקור הצוף. הריקוד מבוסס על שילוב של תנועות חצי מעגליות ותנועות בקו ישר. הזווית הנצרת בין הקו הישר לבין כיוון השמש מצביעה על כיוון הימצאו של מקור המזון, בעוד שמהירות הריקוד מרמזת על המרחק המשוער שלו. בשירתה של הציפור אדום-החזה משתנה תדר הצליל מגבוה לנמוך. שינוי תדרים זה מעיד על כוונת הציפור להגן על תחום מושבה: ככל שההתחלפות בין תדרי הצלילים תכופה יותר, כך מידת כוונת ההגנה של הציפור גבוהה יותר.
פסקה ג	הדוגמאות שהובאו מציגות סימני תקשורת המתבטאים בתנועה ובצליל. יש בהן כדי להעיד על יכולתם של בעלי-החיים לקיים תקשורת ביניהם, אולם האופי של זו שונה מאופי התקשורת הלשונית המשמשת את בני-האדם.
פסקה ד	השימוש של בעלי-החיים ב"לשון" קשור בדרך-כלל במניע ביולוגי כלשהו, ובמרבית המקרים – בצורך שהוא תנאי לקיומם: חיפוש מזון (כמו אצל הדבורים), הגנה על תחום המחיה (כמו אצל אדום-החזה) או יצירת קשר עם בן-זוג לרבייה (החתולים המייללים בלילות...). נראה שבעלי-החיים אינם מסוגלים להמציא וליצור סימנים חדשים, ואף לא לצרף סימנים קיימים בדרכים שונות. זוהי אפוא מערכת תקשורת "סגורה", כלומר, מערכת תקשורת שבה לא נוצרים סימנים חדשים וצירופים חדשים, והיא מורכבת ממספר מוגבל של תגובות המיוחדות למספר נתון של גירויים.
פסקה ה	לעומת זאת, לשון האדם אינה קשורה אך ורק לצרכים וליצרים ביולוגיים, היא מאפשרת לבטא מושגים שאין להם קיום מוחשי (מושגים מופשטים) ולהתייחס למצבים אפשריים ובלתי-אפשריים בעבר, בהווה ובעתיד. בניגוד ללשון בעלי-החיים, מערכת הלשון האנושית מאפשרת יצירת סימנים חדשים: בכל שפה נוצרות ללא הרף מילים חדשות, משמעותן של מילים קיימות משתנה, ולעתים גם יוצאות מן השימוש מילים הנראות כמובן מסוים "מיוחדות" – כל זה בהתאם לצורכי החברה התנונה. מערכת כזאת נקראת "מערכת פתוחה".
פסקה ז	25
פסקה ח	30

← הפסקה האמצעית (5)

משימות לקריאת פסקה מספר 5

א. פירוש מילים וביטויים

מצאו את הפירושים למילים הבאות, מתוך ההקשר בטקסט:
צרכים ביולוגיים (היעזרו בפסקה 4)

מושגים מופשטים (היעזרו בפסקה 5)

ב. מילות קישור

בפסקה זו יש שתי מילות ניגוד. מהן?
השלימו לגבי כל אחת ממילות הניגוד:

1. מילת הניגוד

מצביעה על ניגוד בין _____ לבין _____

2. מילת הניגוד

מצביעה על ניגוד בין _____ לבין _____

ג. קשר לפסקה הקודמת

מהו הקשר בין פסקה זו (מספר 5) לבין הפסקה הקודמת (מספר 4)?

קשר של הוספה

קשר של דמיון

קשר של ניגוד

מדוע זהו הקשר ביניהן?

ד. סיכום

קראו שוב את הפסקה. כעת, כתבו במילים שלכם: במה עוסקת הפסקה (על מה מדברת הפסקה)?

קריאת פסקה אמצעית – פסקה מספר 6

קראו את הפסקה השישית (המסומנת) באמצעות המשימות שבעמוד הבא.

ידיעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מס' 011104, 02
+ נספח - 12 -

פסקה ו

קופי השימפנזה נחשבים לבעלי־חיים "מפותחים" כי הם נמצאים בדרגה גבוהה בסולם ההתפתחות הביולוגי. הם שייכים לקבוצת הפרימטים, הקרובים בדרגת התפתחותם – הפיזיולוגית והשכלית – לזו של האדם. אין להתפלא אפוא על כך שדווקא ביצורים אלה נעשו ניסויים להוראת שפת אנוש. 35

פסקה
אמצעית (6)

משימות לקריאת פסקה מספר 6

א. פירוש מילים וביטויים

מצאו את הפירושים לביטויים הבאים באמצעות הקשר מתוך פסקה זו:
קבוצת הפרימטים
סולם התפתחות ביולוגי

ב. קשר לפסקה הקודמת

מהו הקשר בין פסקה זו (מספר 6) לבין הפסקה הקודמת (מספר 5)? בחרו באפשרות הנכונה ביותר, וענו על השאלה שלאחריה:

- פסקה מספר 6 מתחילה נושא חדש.
 - פסקה מספר 6 מתייחסת באופן ישיר לפסקה הקודמת.
 - פסקה מספר 6 מסבירה את הפסקה הקודמת.
- מדוע בחרתם באפשרות זו?

ג. סיכום

קראו שוב את הפסקה. כעת, כתבו במילים שלכם: במה עוסקת הפסקה (על מה מדברת הפסקה)?

ד. שאילת שאלה ?

נסו לנסח שאלה אשר פסקה זו עשויה לענות עליה.

ה. צידה לדרך

כתבו דבר אחד מתוך פסקה זו אשר ברצונכם לזכור, לפני שתעברו לפסקה הבאה:

קריאת פסקה אמצעית – פסקה מספר 7

קראו את הפסקה השביעית (המסומנת) באמצעות המשימות שבעמוד הבא.

02 - 12 - ידיעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מסי 011104, מס' + נספח

פסקה ו
פסקה ז

35
40

קופי השימפנזה נחשבים לבעלי-חיים "מפותחים" כי הם נמצאים בדרגה גבוהה בסולם ההתפתחות הביולוגי. הם שייכים לקבוצת הפרימטים, הקרובים בדרגת התפתחותם – הפיזיולוגית והשכלית – לזו של האדם. אין להתפלא אפוא על כך שדווקא ביצורים אלה נעשו ניסויים להוראת שפת אנוש.

זוג חוקרים אמריקני בשם גרדנר ניסה ללמד קופת שימפנזה בשם וושו את שפת הסימנים שבה משתמשים החירשים בארצות-הברית. לשפה זו מרבית התכונות האופייניות ללשון אנוש. במשך תקופה של שלוש שנים וחצי למדה וושו להשתמש בכמאה מילים שכיחות. היא למדה לצרף את המילים למשפטים קצרים – בדרך כלל בקשות ומשאלות – בדרך דומה לזו של פעוט אנושי, למשל: "תן לי בננה", "עוד פרי".

פסקה
אמצעית (7)

משימות לקריאת פסקה מספר 7

א. פירוש מילים וביטויים בפסקה מופיע הביטוי מילים שכיחות

1. מה פירוש המילה שכיח?

2. למה הכוונה בביטוי מילים שכיחות?

3. תנו דוגמאות למילים שהן שכיחות :

ב. קשר לפסקה הקודמת

1. מה הקשר בין פסקה זו (מספר 7) לבין הפסקה הקודמת (מספר 6)? בחרו באפשרות הנכונה ביותר:

פסקה מספר 7 פותחת נושא חדש, שונה ממה שמדובר בו בפסקה 6.

פסקה 7 מציגה דוגמה למה שמתואר בפסקה 6.

פסקה 7 מציגה סיבה למה שמתואר בפסקה 6.

מדוע בחרתם דווקא באפשרות זו?

2. הציעו מילת קישור, אשר ניתן יהיה לכתוב אותה בתחילת פסקה 7, ושתקשר באופן נכון בין הפסקאות:

ג. סיכום

קראו שוב את הפסקה. כעת, כתבו במילים שלכם: במה עוסקת הפסקה (על מה מדברת הפסקה)?

ד. שאילת שאלה ?

כתבו שאלה המתעוררת בכם בעקבות קריאת הפסקה (ושאין לכם עדיין תשובה עליה). תוכלו להיעזר באחת ממילות השאלה: האם, מדוע, איך, כמה, מתי, היכן, מה.

ה. צידה לדרך

כתבו דבר אחד מתוך פסקה זו אשר ברצונכם לזכור, לפני שתעברו לפסקה הבאה:

קריאת פסקה אמצעית – פסקה מספר 8

קראו את הפסקה השמינית (המסומנת) באמצעות המשימות שבעמוד הבא.

ידיעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מסי 011104, 02
- 12 -
+ נספח

פסקה ו
קופי השימפנזה נחשבים לבעלי-חיים "מפותחים" כי הם נמצאים בדרגה גבוהה בסולם ההתפתחות הביולוגי. הם שייכים לקבוצת הפרימטים, הקרובים בדרגת התפתחותם – הפיזיולוגית והשכלית – לזו של האדם. אין להתפלא אפוא על כך שדווקא ביצורים אלה נעשו ניסויים להוראת שפת אנוש.

פסקה ז
זוג חוקרים אמריקני בשם גרדנר ניסה ללמד קופת שימפנזה בשם וושו את שפת הסימנים שבה משתמשים החירשים בארצות-הברית. לשפה זו מרבית התכונות האופייניות ללשון אנוש. במשך תקופה של שלוש שנים וחצי למדה וושו להשתמש בכמאה מילים שכיחות. היא למדה לצרף את המילים למשפטים קצרים – בדרך כלל בקשות ומשאלות – בדרך דומה לזו של פעוט אנושי, למשל: "תן לי בננה", "עוד פרי".

פסקה ח
חוקרים אחרים לימדו קופת שימפנזה בשם שרה "שפה" אחרת – תקשורת באמצעות צורות מחומר פלסטי. כל צורה כזאת ציינה "מילה", ואפשר היה לצרף צורות אחדות כדי ליצור "משפטי". החוקרים לימדו את שרה לקשור באופן שיטתי את הצורות הפלסטיות עם חפצים או עם פעולות. במשך הזמן למדה שרה לבקש דברים שונים על-ידי בחירת הצורה המתאימה. כך, למשל, כשביקשה תפוח בחרה את המשולש הכחול. שרה למדה להבין משפטים בעלי מבנה מסובך למדי, והיא אף יצרה "משפטים" כגון "מרי לתת שוקולד שרה".

פסקה
אמצעית (8)

משימות לקריאת פסקה מספר 8

א. מילות קישור

בפסקה זו מופיעות שתי מילות דוגמה. השלימו לגבי כל אחת ממילות הדוגמה:

מהי מילת הדוגמה המופיעה ראשונה בפסקה?

מהו הדבר הכללי?

מהי הדוגמה לדבר הכללי?

מהי מילת הדוגמה המופיעה שנייה בפסקה?

מהו הדבר הכללי?

מהי הדוגמה לדבר הכללי?

ב. קשר לפסקה הקודמת

מהו הקשר בין פסקה זו (מספר 8) לבין שתי הפסקאות הקודמות לה (פסקאות מספר 6-7)?
סמנו את האפשרות הנכונה ביותר:

■ פסקאות 7-8 - מציגות דוגמאות למה שכתוב בפסקה 6

■ פסקה 8 מציגה דוגמה למה שכתוב בפסקאות 6-7

■ פסקה 8 מנוגדת למה שכתוב בפסקה 7, ודומה למה שכתוב בפסקה 6

■ מדוע בחרתם באפשרות זו?

ג. סיכום

קראו שוב את הפסקה. כעת, כתבו במילים שלכם: במה עוסקת הפסקה (על מה מדברת הפסקה)?

ד. שאילת שאלה?

כתבו שאלה המתעוררת בכם בעקבות קריאת הפסקה (ושאין לכם עדיין תשובה עליה. תוכלו להיעזר באחת ממילות השאלה: האם, מדוע, איך, כמה, מתי, היכן, מה).

קריאת פסקת סיום

פסקת הסיום היא הפסקה האחרונה בקטע. את פסקת הסיום נקרא בדרך מעט שונה מדרך קריאת פסקה אמצעית.

קראו את פסקת הסיום (המסומנת) באמצעות המשימות שבעמוד הבא

- 12 - ידיעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מס' 011104, 02 נספח +	
פסקה ו	קופי השימפנזה נחשבים לבעלי-חיים "מפותחים" כי הם נמצאים בדרגה גבוהה בסולם ההתפתחות הביולוגי. הם שייכים לקבוצת הפרימטים, הקרובים בדרגת התפתחותם – הפיזיולוגית והשכלית – לזו של האדם. אין להתפלא אפוא על כך שדווקא ביצורים אלה נעשו ניסויים להוראת שפת אנוש.
פסקה ז	זוג חוקרים אמריקני בשם גרדנר ניסה ללמד קופת שימפנזה בשם וושו את שפת הסימנים שבה משתמשים החירשים בארצות-הברית. לשפה זו מרבית התכונות האופייניות ללשון אנוש. במשך תקופה של שלוש שנים וחצי למדה וושו להשתמש בכמאה מילים שכיחות. היא למדה לצרף את המילים למשפטים קצרים – בדרך כלל בקשות ומשאלות – בדרך דומה לזו של פעוט אנושי, למשל: "תן לי בננה", "עוד פרי".
פסקה ח	חוקרים אחרים לימדו קופת שימפנזה בשם שרה "שפה" אחרת – תקשורת באמצעות צורות מחומר פלסטי. כל צורה כזאת ציינה "מילה", ואפשר היה לצרף צורות אחדות כדי ליצור "משפט". החוקרים לימדו את שרה לקשור באופן שיטתי את הצורות הפלסטיות עם חפצים או עם פעולות. במשך הזמן למדה שרה לבקש דברים שונים על-ידי בחירת הצורה המתאימה. כך, למשל, כשביקשה תפוח בחרה את המשולש הכחול. שרה למדה להבין משפטים בעלי מבנה מסובך למדי, והיא אף יצרה "משפטים" כגון "מרי לתת שוקולד שרה".
פסקה ט	"השפה" של קופי השימפנזה שהשתתפו בניסויים מוגבלת בעיקר למושגים מוחשיים, ומרבית הצירופים התחביריים שהצליחו ליצור היו הבעה של משאלות. המסקנה מן הניסויים הללו היא כי בעלי-חיים בדרגת התפתחות גבוהה אכן מסוגלים לקחת חלק בתקשורת הכרוכה בסימנים. עם זאת, אין להשוות את רמת התקשורת שלהם לזו של בני-אדם.

פסקת
הסיום (9)

משימות לקריאת פסקת הסיום

א. פירוש מילים וביטויים

מהו פירוש המילים: צירופים תחביריים?

ב. מילות קישור

בפסקה זו יש מילת ניגוד. מהי?

השלימו:

מילת הניגוד _____

מדגישה ניגוד בין _____

לבין _____

ג. קשר לפסקאות קודמות

1. מה הקשר בין פסקה זו (פסקה 9) לבין הפסקאות המופיעות לפנייה? סמנו את האפשרות הנכונה ביותר:

פסקה 9 ממשיכה את מה שנאמר בשלוש הפסקאות שקדמו לה ומציגה את המסקנה מהן.

פסקה 9 מציגה מסקנה משתי הפסקאות שקדמו לה, ובנוסף מציגה עמדה מסכמת לגבי מה שנאמר בשאר הפסקאות.

פסקה 9 מציגה עמדה מנוגדת לכל מה שנאמר בפסקאות הקודמות, למעט מה שנאמר בפסקה מספר 1.

מדוע בחרתם באפשרות זו?

ד. סימני סיום

לפי מה אפשר לדעת שזוהי פסקת הסיום? (מהם הסימנים המעידים על כך שזוהי פסקת הסיום)?

ה. סיכום

קראו שוב את הפסקה. כעת, כתבו במילים שלכם: במה עוסקת הפסקה (על מה מדברת הפסקה)?

ו. שאילת שאלה ?

נסו לנסח שאלה אשר פסקה זו עשויה לענות עליה.

דף אסטרטגיה

1. שלבים לקריאת כותרת

כשאנו קוראים כותרת, עלינו לבצע את השלבים הבאים: (השלם בטבלה)

שלב	מה עליי לעשות?
א.	
ב.	
ג.	

2. שלבים לקריאת פסקה

כשאנו קוראים כל סוג של פסקה (פותרת, אמצעית או סיום) עלינו לבצע את השלבים הבאים (סדרו את השלבים לפי הסדר המתאים לכם).

השלב	מה עליי לעשות?
א.	
ב.	
ג.	
ד.	
ה.	
ו.	

3. פסקה פותחת

כשאנו קוראים פסקה פותחת, עלינו לבצע גם את השלב הבא:
(השלימו בטבלה)

השלב	מה עליי לעשות?

4. פסקת סיום

כשאנו קוראים פסקת סיום, עלינו לבצע גם את השלב הבא:
(השלימו בטבלה)

השלב	מה עליי לעשות?

מבין כל השלבים שכתבתם:

1. האם יש שלבי קריאה הכרחיים (שלבים אשר צריך לפעול על פיהם בכל פסקה ופסקה)?
אם כן, מהם השלבים?

2. האם יש שלבי קריאה שכדאי לפעול על פיהם רק במקרים מסוימים?
אם כן, מהם השלבים ומתי כדאי לפעול על פיהם?

3. חשבו על המקצועות שאתם לומדים (מלבד הבנת הנקרא). באילו מקצועות תוכלו לקרוא
סקסטים באמצעות דף האסטרטגיה הזה?

קריאת הטקסט ברצף

קראו את הטקסט מתחילתו ועד סופו.

- 11 - ידיעת הלשון והבעה, חורף תשס"א, מס' 011104, 02
+ נספח

פרק ד – הבעה (26 נקודות)

קרא את המאמר, וענה על שאלה 44 שאחריו, ועל אחת מהשאלות 45-46.

לשון החיות ולשון אנוש

(מעובד על-פי מאמר מאת ר' ניר, מבוא לבלשנות: יחדה 2, האוניברסיטה הפתוחה, תשמ"ט 1989)

- פסקה א מפעם לפעם אנו נתקלים במונח "לשון החיות" או "לשון בעלי-החיים". נשאלת השאלה אם נוכל לגלות במערכות התקשורת של בעלי-החיים תכונות הדומות ללשון אנוש.
- פסקה ב נציג בקצרה שתי דוגמאות של מערכות תקשורת מפותחות יחסית אצל בעלי-חיים, ולאחר מכן נדון בניסויים מכוונים ללמד בעלי-חיים "גבוהים" בסולם ההתפתחות הביולוגי להשתמש בשפה "אנושית".
- פסקה ג חוקרי חרקים מצאו, כי לאחר שהדבורה מגלה מקור צוף היא חוזרת אל הכוורת, ובאמצעות ריקוד מסוים היא "משדרת" לחברותיה מידע מדויק על מקור הצוף. הריקוד מבוסס על שילוב של תנועות חצי מעגליות ותנועות בקו ישר. הזווית הנוצרת בין הקו הישר לבין כיוון השמש מצביעה על כיוון הימצאו של מקור המזון, בעוד שמהירות הריקוד מרמזת על המרחק המשוער שלו. בשירתה של הציפור אדום-החזה משתנה תדר הצליל מגבוה לנמוך. שינוי תדרים זה מעיד על כוונת הציפור להגן על תחום מושבה: ככל שההתחלפות בין תדרי הצלילים תכופה יותר, כך מידת כוונת ההגנה של הציפור גבוהה יותר.
- פסקה ד הדוגמאות שהובאו מציגות סימני תקשורת המתבטאים בתנועה ובצליל. יש בהן כדי להעיד על יכולתם של בעלי-החיים לקיים תקשורת ביניהם, אולם האופי של זו שונה מאופי התקשורת הלשונית המשמשת את בני-האדם.
- פסקה ה השימוש של בעלי-החיים ב"לשון" קשור בדרך-כלל במניע ביולוגי כלשהו, ובמרבית המקרים – בצורך שהוא תנאי לקיומם: חיפוש מזון (כמו אצל הדבורים), הגנה על תחום המחיה (כמו אצל אדום-החזה) או יצירת קשר עם בן-זוג לרבייה (החתולים המייליים בלילות...). נראה שבעלי-החיים אינם מסוגלים להמציא וליצור סימנים חדשים, ואף לא לצרף סימנים קיימים בדרכים שונות. זוהי אפוא מערכת תקשורת "סגורה", כלומר, מערכת תקשורת שבה לא נוצרים סימנים חדשים וצירופים חדשים, והיא מורכבת ממספר מוגבל של תגובות המיוחדות למספר נתון של גירויים.
- פסקה ו לעומת זאת, לשון האדם אינה קשורה אך ורק לצרכים וליצרים ביולוגיים; היא מאפשרת לבטא מושגים שאין להם קיום מוחשי (מושגים מופשטים) ולהתייחס למצבים אפשריים ובלתי-אפשריים בעבר, בהווה ובעתיד. בניגוד ללשון בעלי-החיים, מערכת הלשון האנושית מאפשרת יצירת סימנים חדשים: בכל שפה נוצרות ללא הרף מילים חדשות, משמעותן של מילים קיימות משתנה, ולעיתים גם יוצאות מן השימוש מילים הנראות כמובן מסוים "מיוחדות" – כל זה בהתאם לצורכי החברה הנתונה. מערכת כזאת נקראת "מערכת פתוחה".

המשך בעמוד הבא

- פסקה ו קופי השימפנזה נחשבים לבעלי-חיים "מפותחים" כי הם נמצאים בדרגה גבוהה בסולם ההתפתחות הביולוגי. הם שייכים לקבוצת הפרימטים, הקרובים בדרגת התפתחותם – הפיזיולוגית והשכלית – לזו של האדם. אין להתפלא אפוא על כך שדווקא ביצורים אלה נעשו ניסויים להוראת שפת אנוש.
- פסקה ז זוג חוקרים אמריקני בשם גרדנר ניסה ללמד קופת שימפנזה בשם וושו את שפת הסימנים שבה משתמשים החירשים בארצות-הברית. לשפה זו מרבית התכונות האופייניות ללשון אנוש. במשך תקופה של שלוש שנים וחצי למדה וושו להשתמש בכמאה מילים שכיחות. היא למדה לצרף את המילים למשפטים קצרים – בדרך כלל בקשות ומשאלות – בדרך דומה לזו של פשוט אנושי, למשל: "תן לי בננה", "עוד פרי".
- פסקה ח חוקרים אחרים לימדו קופת שימפנזה בשם שרה "שפה" אחרת – תקשורת באמצעות צורות מחומר פלסטי. כל צורה כזאת ציינה "מילה", ואפשר היה לצרף צורות אחדות כדי ליצור "משפט". החוקרים לימדו את שרה לקשור באופן שיטתי את הצורות הפלסטיות עם חפצים או עם פעולות. במשך הזמן למדה שרה לבקש דברים שונים על-ידי בחירת הצורה המתאימה. כך, למשל, כשביקשה תפוח בחרה את המשולש הכחול. שרה למדה להבין משפטים בעלי מבנה מסובך למדי, והיא אף יצרה "משפטים" כגון "מרי לתת שוקולד שרה".
- פסקה ט ה"שפה" של קופי השימפנזה שהשתתפו בניסויים מוגבלת בעיקר למושגים מוחשיים, ומרבית הצירופים התחביריים שהצליחו ליצור היו הבעה של משאלות. המסקנה מן הניסויים הללו היא כי בעלי-חיים בדרגת התפתחות גבוהה אכן מסוגלים לקחת חלק בתקשורת הכרוכה בסימנים. עם זאת, אין להשוות את רמת התקשורת שלהם לזו של בני-אדם.

תשובות לשאלות

במהלך קריאת הפסקאות שאלתם שאלות לגבי חלק מהפסקאות. שאילת שאלות היא מיומנות חשובה בדרך להבנה. אנו מציעים לא להסתפק בשאילה בלבד, אלא להשתמש בשאלות כאמצעי לסיכום המהלך של קריאת הפסקאות.

א. מציאת תשובות לשאלות

קראו שוב את השאלות שכתבתם לצד הפסקאות. האם כעת יש לכם תשובות? העתיקו את השאלות ונסו לענות עליהן:

מס' פסקה	השאלה	התשובה (אם יש)
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		

ב. ניתוח המידע

האם מצאתם תשובות לכל השאלות?
אם לא מצאתם תשובות, נסו לחשוב מדוע.

■ כתבו לפחות שלושה דברים חדשים שלמדתם מהקריאה בקטע זה:

■ כתבו לפחות שלושה דברים שכבר ידעתם על הנושא, לפני שקראתם את הטקסט הזה:

■ כתבו שאלה שהתעוררה בכם בעקבות קריאת הטקסט כולו, ושהייתם רוצים לקבל תשובה עליה?
